

mgr Tomasz Chłopecki
mgr Marcin Husak
Uniwersytet Wrocławski
Naukowe Koło Doktorantów

Nicolaus Henelius – śląski prawnik doby Odrodzenia

Abstrakt: Dzieje Śląska przełomu XVI i XVII wieku z całą pewnością stanowią jeden z bardzo istotnych obszarów naukowych dla badaczy historii oraz koncepcji politycznych i prawnych tego okresu. W tym czasie przychodzi żyć na tych terenach prawnikowi i geografowi oraz przede wszystkim zasłużonemu uczoneму i humaniście Nicolausowi Heneliusowi. Bez wątpienia postać niezmiennie ważna nie tylko dla Prudnika czy Wrocławia, ale dla całego Śląska. Jego prace z dziedziny geografii, w szczególności opis Śląska i Wrocławia, stanowiły wzór, który naśladowany był również w wiekach następnych, już po śmierci ich autora. Dla autorów niniejszego opracowania stanowi to jeden z głównych powodów do pochylenia się nad życiem i twórczością tego wybitnego humanisty doby odrodzenia.

Słowa kluczowe: kartografia, Śląsk

Pochodzenie i koligacje rodzinne

Korzenie zasłużonej dla Śląska rodziny Henelów sięgają czeskiego Bilowca, gdzie powrócić miał Stefan Henel, pracujący jako kamerdyner w Ansbach¹. Spośród trzech znanych jego męskich potomków na szczególną uwagę, z punktu widzenia niniejszego opracowania, zasługuje Nicolaus, którego synem był Stefan².

Stefan Henel urodził się w 1546 r.³ w Opawie (niem. Troppau)⁴, a po ukończeniu studiów w Wittenberdze⁵, pełnił w latach 1574-1587 funkcję predykanta prudnickie-

¹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski geograf i dziejopisarz*, [w:] *Slezsko v proměňách času. Sborník z odborné konference v rámci projektuk Veduty slezských měst a stare mapy Slezska*, L. Novotný, M. Korhoň (oprac.), Olomouc 2011, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz z Prudnika*, [w:] *Ziemia Prudnicka. Rocznik 2009/2010*, G. Weigt, A. Dereń (red.), Prudnik 2010, s. 202.

² M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 202; J. Chrzęszcz, *Geschichte der Stadt Neustadt in Oberschlesien*, Neustadt 1912, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika na Górnym Śląsku*, tłum. M. Hepa (maszynopis niepublikowany), Prudnik 1996, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt Neustadt in Oberschlesien*, Neustadt 1870, s. 591; *idem*, *Historia miasta Prudnika na Górnym Śląsku*, tłum. K. Nabzdyk, Prudnik 2005, s. 290. Pozostali dwaj znani synowie Stefana Henela nosili imiona Petrus i Simon – M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46. J. Chrzęszcz podaje, że Nicolaus Henel, „pochodzący ze Śląska, był kamerdynerem w Ansbach, potem sprowadził się do Prudnika i tu nabył prawa mieszczańskie” – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104. W podobnym tonie wypowiada się A.B. Weltzel, podając ponadto informację, że w czasie swojego pobytu w Ansbach Nicolaus Henel ożenił się z Barbarą Bauer – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290. Można z tego wnosić, że była ona matką Stefana Henela.

³ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 202.

⁴ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt Neustadt in Oberschlesien*, Neustadt 1870, s. 590; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290.

⁵ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 202; J. Chrzęszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104;

go⁶. Wcześniej był protestanckim kaznodzieją w Bruntalu (niem. Freudenthal)⁷. W czasie, gdy Stefan Henel pełnił funkcję kaznodziei prudnickiego, dokonano remontu szkoły i kościoła, natomiast miejski przytułek wybudowano przypuszczalnie od nowa⁸. W 1584 r. uzyskał na mocy zapisu testamentalnego Margareth Fölkel 24 guldenty⁹, natomiast Walpurgis Hanisch ofiarowała mu 12 florenów¹⁰. Rok później był świadkiem i doradcą przy rozporządzeniu majątkowym na wypadek śmierci Catharin Fabricius¹¹.

A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 590; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15. Augustyn Bogusław Weltzel podaje ponadto informację, do której należy podejść z dużą dozą sceptycyzmu. Twierdzi on bowiem: „Stefan studiował w Prudniku u Caspra Neandera, zdolnego Greka, a następnie we Wrocławiu i Wittenberdze” – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290. Wydaje się bowiem niemożliwe, aby Stefan Henel, urodzony w 1546 r., pobierał naukę u Caspara Neandera. Informacja ta może być prawdziwa w odniesieniu do jego syna, również Stefana, urodzonego w 1578 r. Tymczasem Detlef Heberland podaje informację, że Stefan Henel studiował nie tylko w Wittenberdze, ale również we Wrocławiu – *idem* (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15.

⁶ J. Chrzęszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 590; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15. Johannes Chrzęszcz podaje w monografii Prudnika, że w latach 1574-1587 „kaznodzieją był Stefan Henel” – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104. Ten sam autor, w tym samym dziele, podaje również ciekawą informację, że Stefan Henel został „kaznodzieją w swym rodzinnym mieście” – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104. M. Koćwin twierdzi tymczasem, że Stefan Henel w latach 1574-1587 „pełnił funkcję predykanta, czyli protestanckiego kaznodziei, początkowo w Bruntalu, później w Prudniku” – *eadem*, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 202. Natomiast Augustyn Bogusław Weltzel, podaje, że Stefan Henel był w latach 1574-1587 prudnickim proboszczem – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 590; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290. Z kolei Detlef Haberland informuje, że Stefan Henel był pastorem w Bruntalu (niem. Freudenthal), Prudniku (niem. Neustadt), Rudziczce (niem. Riegersdorf) i Dětmarovicach (niem. Dittmansdorf) – *idem* (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15. Z Dittmansdorf zostały najpewniej mylnie utożsamione Dětmarovice, tę samą bowiem niemiecką nazwę nosiły Mieszkowice.

⁷ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 202; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 590; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290. Augustyn Bogusław Weltzel twierdzi, że Stefan Henel był pastorem w Bruntalu – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 590; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290.

⁸ J. Chrzęszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 125; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 106; M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203. Podążając za Johannesem Chrzęszczem, kościół i szkołę wyremontowano w 1583 r., natomiast budynek nowego przytułku wzniesiono najpewniej w tym samym roku. Wydaje się, że najpóźniej mógł on powstać na początku 1584 r. – J. Chrzęszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 125; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 106. Warto również zwrócić uwagę na rozbieżności zachodzące pomiędzy oboma autorami, zwłaszcza w zakresie dbałości Stefana Henela o stan prudnickich budynków użyteczności publicznej. Johannes Chrzęszcz twierdzi: „Za czasów kaznodziei Stefana Henela podupadły budynki kościoła, szkoły i przytułku. Rada zatem zwróciła się 20.X.1582 do Izby Śląskiej o dwa stopy dębiny i tyleż samo świerczyny z lasów dworskich na przeprowadzenie remontu tych budynków. Drewno przydzielono, zaś pan na Jasionie Hans von Rohr je dostarczył” – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 106. Natomiast M. Koćwin podaje: „Miasto zawdzięczało mu dbałość o instytucje publiczne. Dostrzegając bowiem zły stan szpitala [...], szkoły i kościoła, wystarał się w 1582 roku w śląskiej kamerze o darmowy przydział 2 kop dębów i tej samej ilości jodeł z przeznaczeniem na remont” – *eadem*, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 202-203.

⁹ A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 591; *idem*, *Historia miasta ...*, s. 290.

¹⁰ J. Chrzęszcz, *Geschichte der Stadt Neustadt ...*, s. 125; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 106; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 591; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290.

¹¹ J. Chrzęszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 126; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 107; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 591; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 290. Co ciekawe, Johannes Chrzęszcz określił przy tej okazji Stefana Henela jako prudnickiego pastora – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 126; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 107.

Najpewniej w 1587 r. został pastorem w Rudziczce (niem. Riegersdorf)¹², mającej filię w Mieszkowicach¹³ (niem. Dittmannsdorf), gdzie zmarł 25 grudnia 1602 r.¹⁴ na atak apopleksji¹⁵.

Stefan Henel był żonaty z Anną Kühne, z którą miał jedenaścioro dzieci¹⁶. Urodził się dnia 12 października 1578 r.¹⁷, studia odbył w Wittenberdze¹⁸, po ich ukończeniu został w 1603 r. bakałarzem w prudnickiej szkole¹⁹, a siedem lat później rektorem w Karniowie (niem. Jägerndorf)²⁰. Następnie w 1614 r. sięgnął po stanowisko pastora²¹, które piastując od 1636 r. w Pępicach (niem. Pampitz)²², zmarł dnia 1 lipca 1648 r.²³ Dwaj jego bracia, Theofil i Nikodem, umarli młodo, „przy czym jeden z nich zdążył zostać pasto-

¹² J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 126; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 107; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 591; *idem*, *Historia miasta ...*, s. 290. Mirosława Koćwin podaje, że Stefan Henel był pastorem w Rudziczce od „co najmniej 1590 r.” – *eadem*, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz z Prudnika*, s. 202-203. Bardziej prawdopodobne wydaje się jednak, że został on pastorem w Rudziczce w 1587 r., do tego bowiem czasu sprawował najpewniej funkcję prudnickiego kaznodziei.

¹³ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203.

¹⁴ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 152. Okoliczności śmierci Stefana Henela, zwłaszcza czas, pozostają niejasne. Johannes Chrząszcz podaje, że zmarł on „bezpośrednio po kazaniu” – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 107. Ten sam moment jego śmierci wskazuje Augustyn Bogusław Weltzel – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 592; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 291. M. Koćwin twierdzi natomiast, że śmierć dosięgła go „podczas przygotowań do popołudniowej mszy” – *eadem*, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203.

¹⁵ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46.

¹⁶ *Ibidem*, s. 46; M. Koćwin, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203; *eadem*, *Opisy Śląska według Heneliusa i jego poprzedników*, Prudnik 2009, s. 4; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 152; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15. Augustyn Bogusław Weltzel podaje, że matką Heneliusa była Anna Kynin – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 152. Co ciekawe, ten sam autor na kartach swojego dzieła twierdzi również, że nazwisko panińskie Anny brzmiało Kien – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 592; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 291.

¹⁷ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 302; A.B. Weltzel, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

¹⁸ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104. Tymczasem A.B. Weltzel uszczegóławia drogę edukacyjną Stefana Henela. Podaje on, że „mając 17 lat udał się do Opawy, Wrocławia, Frankfurtu nad Odra i Wittenbergi” – A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

¹⁹ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

²⁰ A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

²¹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302-303; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153. O ile M. Koćwin, J. Chrząszcz i A.B. Weltzel są zgodni, że Stefan Henel w 1614 r. został pastorem, o tyle problematyczne wydaje się, w której miejscowości. J. Chrząszcz twierdzi bowiem, że było to w Równem (niem. Roben) – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104. A.B. Weltzel stwierdza natomiast, że „został pastorem w Równem (niem. Roben) i Dobieszowie (niem. Dobersdorf) – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302-303; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

²² J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 303; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

²³ A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 303; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

rem²⁴. Stefan Henel miał również dwie córki skoligacone z wpływowymi prudnickimi rodzinami mieszczańskimi. Były one żonami dwóch miejscowych burmistrzów. Barbara została wydana za Jacoba Treptow²⁵, natomiast nieznaną z imienia córką Stefana poślubił Thomasa Kretschmera²⁶. Wydaje się również, że spokrewniony z rodziną był Caspar, który w 1579 r. dokonał rozporządzenia majątkiem na wypadek śmierci na rzecz swojej żony Catharin²⁷.

Warto również wskazać, że z informacji zawartych na kartach monografii Prudnika, pióra skrzętnych badaczy, A.B. Weltzala²⁸ oraz J. Chrząszcza²⁹, można wnioskować, gdzie był położony dom rodziny Henelów. Friedrich Bees von Malendorf kupił bowiem w 1596 r.³⁰ „dom z przyległościami, stojący obok domu magistra Stefana Henela”³¹. W 1631 r. dom przedstawiciela rodziny Bees, o tym samym imieniu, znajdował się w południowej pierzei rynku, przez co wydaje się uzasadnione przypuszczenie, że również ten należący do Stefana Henela stał przy głównym placu miasta³². Tym bardziej że magister Theofil Henel, najpewniej jego syn, posiadał nieruchomości w zachodniej pierzei prudnickiego rynku³³. Do rodziny Henelów należał również zakupiony w 1603 r. przez Annę, wdowę po Stefanie³⁴, „kawał pola”³⁵.

Najsłynniejszy potomek prudnickiego predykanta oraz pastora w Rudziczce (niem. Riegersdorf) Stefana Henela, Nicolaus zwany Heneliusem, przyszedł na świat jako najmłodszy z rodzeństwa dnia 11 stycznia 1582 r.³⁶ W wieku trzydziestu siedmiu lat, dnia 8

²⁴ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46. Zob. *eadem, Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203. Stwierdzenie o śmierci w młodym wieku Theofila może nastęrczać wątpliwości, skoro żył on najpewniej w 1631 r. Jego dom w zachodniej pierzei rynku został bowiem wymieniony w rejestrze czynszów, którego postanowienia przytaczają A.B. Weltzel i J. Chrząszcz – J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 179; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 150; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 187; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 100. Przyjmując zatem, że urodził się on w 1602 r., w przededniu śmierci swego ojca, a umarł wkrótce po sporządzeniu rejestru, miał co najmniej 29 lat.

²⁵ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; *eadem, Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 165; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 139.

²⁶ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 165; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 139.

²⁷ A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 590; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 290. Przypadkowa zbieżność nazwisk zdaje się być niemożliwa. Najpewniej Caspar Henel nie był synem Stefana, ale mógł pozostawać z nim w stosunku pokrewieństwa. Literatura nie wspomina bowiem o braciach Stefana, a synach Nicolausa. Zob. M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 590; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 290.

²⁸ A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*

²⁹ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*

³⁰ A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 591-592; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 290.

³¹ J. Chrząszcz, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 107. Tak samo twierdzi A.B. Weltzel – *idem, Geschichte der Stadt ...*, s. 591-592; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 290.

³² J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 179; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 150; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 187; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 100.

³³ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 150; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 187; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 100.

³⁴ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 126; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 107; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 592; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 291.

³⁵ J. Chrząszcz, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 107.

³⁶ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 46-47; *eadem, Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 203; *eadem, Opisy Śląska ...*, s. 4; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem, Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem, Historia miasta Prud-*

października 1619 r., zawarł związek małżeński z Anną Partisch³⁷, która zmarła dnia 7 stycznia 1641 r.³⁸ Spośród trojga dzieci zrodzonych z tego małżeństwa dwoje zmarło w niemowlęctwie i okresie wczesnego dzieciństwa, a jedynie syn Christian Friedrich pozostał przy życiu³⁹.

Drugi związek małżeński zawarł Henelius dnia 14 lipca 1643 r. z Kunegundą Jesinsky (Jesensky)⁴⁰. Ich jedyna córka zmarła w okresie dzieciństwa⁴¹. Trzydzieści lat później, dnia 23 lipca 1656 r., śmierć dosięgła Nicolausa⁴².

Jedynym jego potomkiem, który wkroczył w dorosłość, był urodzony we Wrocławiu dnia 6 listopada 1621 r. Christian Friedrich⁴³. Kształcił się on w Ząbkowicach Śląskich i Wrocławiu, aby następnie udać się na studia do Altdorfu i Lipska⁴⁴. Odbył również *grand tour* po Włoszech⁴⁵. Christian Friedrich Henel poszedł w ślady ojca, Nicolausa, zostając „naukowcem, językoznawcą, podróżnikiem”⁴⁶. Zmarł dnia 27 marca 1670 r.⁴⁷ Jego żoną była Anna Joanna von Pein, z którą miał dwie córki oraz syna, Johanna Christiana, urodzonego dnia 1 sierpnia 1660 r.⁴⁸

nika ..., s. 152; J. Kwak, *Jak budowano miasta górnośląskie i jak się w nich żyło, uczyło i bawiło*, Opole 1991, s. 67; *idem*, *Kultura materialna i umysłowa mieszczan górnośląskich w dobie reformacji i kontrreformacji*, Bytom 1994, s. 85; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld* ..., s. 15.

³⁷ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld* ..., s. 21. A.B. Weltzel nazwisko panięskie Anny podaje jako Bartsch – *idem*, *Geschichte der Stadt* ..., s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika* ..., s. 153. Tak samo twierdzi również M. Koćwin. Zob. *eadem*, *Opisy Śląska* ..., s. 5.

³⁸ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld* ..., s. 21.

³⁹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld* ..., s. 21.

⁴⁰ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld* ..., s. 21. A.B. Weltzel podaje, że jej nazwisko panięskie brzmiało Jassenski – *idem*, *Geschichte der Stadt* ..., s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika* ..., s. 153. Podobnie twierdzi również M. Koćwin, zapisując nazwisko panięskie Kunegundy jako Jassensky – *eadem*, *Opisy Śląska* ..., s. 5.

⁴¹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld* ..., s. 21.

⁴² M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt* ..., s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika* ..., s. 105; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt* ..., s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika* ..., s. 153; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld* ..., s. 21.

⁴³ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203; *eadem*, *Opisy Śląska* ..., s. 5.

⁴⁴ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203.

⁴⁵ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 203.

⁴⁶ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 204.

⁴⁷ *Ibidem* s. 204.

⁴⁸ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski* ..., s. 46-47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz* ..., s. 204; *eadem*, *Opisy Śląska* ..., s. 5.

Podobnie jak ojciec, Johann Christian kształcił się we Wrocławiu, studiował w Lipsku i udał się na *grand tour* po Europie⁴⁹. Zmarł w wieku dwudziestu dwóch lat, dnia 6 września 1682 r.⁵⁰ Był ostatnim męskim przedstawicielem rodu⁵¹.

Lata edukacji ze szczególnym uwzględnieniem Prudnika

Na przełomie XVI i XVII w. najpewniej w ośmiu miastach górnośląskich istniały szkoły ewangelickie⁵², które zaczęły powstawać wraz z szerzeniem się ruchu reformacyjnego⁵³. Spośród nich szczególnie wysokim poziomem kształcenia mogła poszczycić się prudnicka placówka⁵⁴, w której uczono łaciny i greki, arytmetyki i muzyki⁵⁵. Ponadto warto wskazać, że w miejscowej szkole łacińskiej wykładano przedmioty w oparciu o model *trivium* lub *quadrivium*, a zatem nauczano czytania i pisania, gramatyki łacińskiej, retoryki, dialektyki i śpiewu kościelnego⁵⁶, poszerzone o lekcje geometrii, astronomii i muzyki⁵⁷. Środki na utrzymanie placówki łożyła rada miejska, natomiast nadzór nad jej działalnością oraz obsadzanie nauczycielskich posad należało do władz kościelnych, co było regułą zarówno w szkolnictwie katolickim, jak i protestanckim⁵⁸. Prudnicka szkoła gwarantowała edukację na niemalże gimnazjalnym poziomie o profilu klasycznym⁵⁹, a jej absolwenci mogli kandydować na studia⁶⁰. Co znamienne, poziom górnośląskiego szkolnictwa obniżył się w drugiej połowie XVII w. wraz ze zwycięstwem kontrreformacji⁶¹. Ferment intelektualny towarzyszący postępowi reformacji na Śląsku, w którego czasie żył i kształcił się Nicolaus Henelius, nie pozostawał bez wpływu na wysoki poziom oświaty ewangelickiej⁶².

⁴⁹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 204.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 204.

⁵¹ M. Koćwin, *Opisy Śląska ...*, s. 5.

⁵² Były to Gliwice, Głogówek, Krapkowiec, Niemodlin, Strzelce, Opole, Prudnik i prawdopodobnie Racibórz – J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 206. W XVI w. na terenie Górnego Śląska istniało osiem szkół protestanckich: w Bytomiu, Głogówku, Krapkowicach, Niemodlinie, Oleśnie, Opolu, Prudniku i Strzelcach Opolskich – J. Kwak, *Kultura materialna i umysłowa mieszczan górnośląskich w dobie reformacji i kontrreformacji*, Bytom 1994, s. 77-78.

⁵³ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 206; *idem*, *Kultura materialna ...*, s. 77.

⁵⁴ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 206; *idem*, *Kultura materialna ...*, s. 78.

⁵⁵ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 206-207; *idem*, *Kultura materialna ...*, s. 78.

⁵⁶ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 208.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 208. Tygodniowy plan zajęć w prudnickiej szkole łacińskiej w 1661 r. w świetle zaleceń powizytacyjnych, podaje J. Kwak. Zob. *idem*, *Miasta księstwa ...*, s. 209.

⁵⁸ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 206; *idem*, *Jak budowano miasta górnośląskie i jak się w nich żyło, uczyło i bawiło*, Opole 1991, s. 56-57.

⁵⁹ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 206-207. M. Koćwin twierdzi tymczasem, że prudnicka szkoła kształciła na poziomie gimnazjum – *eadem*, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47. Dodatkowo J. Kwak podaje, że w Raciborzu i Prudniku „szkoły łacińskie zaliczano do rzędu gimnazjów” – *idem*, *Miasta księstwa ...*, s. 208. Zob. też *idem*, *Kultura materialna ...*, s. 78. Program nauczania w gimnazjach humanistycznych podaje J. Kwak – *idem*, *Miasta księstwa ...*, s. 208.

⁶⁰ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 207; *idem*, *Kultura materialna ...*, s. 78.

⁶¹ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 208.

⁶² Zob. J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 206-215.

Niebagatelną postacią, która wywarła znaczący wpływ na oblicze prudnickiego szkolnictwa oraz formację intelektualną Heneliusa, był Caspar Neumann (Neander), nauczyciel języków klasycznych⁶³. Neumann, doskonały znawca łaciny i greki⁶⁴, darzył szczególną sympatią Nicolausa, który potrafił sprostać jego oczekiwaniom⁶⁵. Ten z kolei ciepło wspominał po latach swojego nauczyciela⁶⁶: „W Prudniku na czele szkoły stał kilka lat Kasper Neumann. Wykazał w jej kierowaniu wielką pracowitość, wierność nauce, a przez swoje wysiłki osiągał przez niebo błogosławione rezultaty. On to zaszczerpił we mnie, gdym począł dopiero wnikać w podstawy wiedzy, miłość do nauki. Jestem mu za to niewymownie wdzięczny”⁶⁷.

Ponadto opisując swoje rodzinne miasto, Nicolaus Henel wzmiankuje, aczkolwiek enigmatycznie, lata szkolne: „Nowe miasto, przez Polaków nazywane Prudnikiem, od płynącej tamtędy rzeczki, jest dla mnie czymś bardzo świętym i godnym szacunku. Miasto to budzi we mnie uczucia słodkiej miłości i drogie wspomnienia, jako że zawdzięczam mu życie, kołyskę swoją, początki wiedzy i cnót, pobożności i sztuki”⁶⁸.

Caspar Neumann (Neander) miał córkę Dorothe, w której sprawie zawarł w 1590 r. umowę ślubną z Christofem Senketellerem, jej przyszłym teściem⁶⁹. Jednym ze świadków był Stefan Henel, ojciec Nicolausa⁷⁰.

Wymagający pedagog nie cieszył się w Prudniku (niem. Neustadt) zbyt dużą sympatią, dlatego też zrezygnował z posady i wyjechał do Kłodzka (niem. Glatz)⁷¹. Zapisał on tam piękną kartę na polu medycyny, opisując szalejącą epidemię dżumy, której był jedną z ofiar, umierając w 1599 r.⁷²

⁶³ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 123; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 152; M. Koćwin, *Opisy Śląska ...*, s. 4.

⁶⁴ J. Chrząszcz, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104.

⁶⁵ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 204. J. Chrząszcz podaje, że „najznamienitszym uczniem” Kaspera Naumanna był Mikołaj Henel – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104.

⁶⁶ M. Koćwin, *Opisy Śląska ...*, s. 4.

⁶⁷ J. Chrząszcz, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 105. Por. *idem*, *Geschichte der Stadt Neustadt ...*, s. 124; N. Heneli, *Silesiographia renovata*, Wratislaviae 1704, Cap. VII, s. 122-123.

⁶⁸ J. Chrząszcz, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 105. Por. *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124-125; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 428-429; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 211; N. Heneli, *Silesiographia renovata*, Wratislaviae 1704, s. 328-330.

⁶⁹ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 105; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 592-593; *idem*, *Historia miasta Prudnika...*, s. 291. M. Koćwin podaje, że dnia 19 lutego 1590 r. doszło do zawarcia związku małżeńskiego, milcząc o zawarciu umowy ślubnej, natomiast Dorota, zdaniem autorki, była córką Christofa Senketellera – *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 204.

⁷⁰ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 105; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 592-593; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 291. M. Koćwin nie podaje przy tym, że Stefan Henel był świadkiem zawarcia umowy ślubnej, lecz gościem na weselu. Dodatkowo, co ciekawe, określa ona Stefana jako pastora z Mieszkowic k. Prudnika – *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 204.

⁷¹ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 105; M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 204.

⁷² J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika...*, s. 105; M. Koćwin, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 204.

Wkrótce po tym, jak Caspar Neumann (Neander) opuścił miasto, Nicolaus zmienił w 1594 r. szkołę na opawską, a dwa lata później zaczął uczęszczać do elżbietańskiego gimnazjum we Wrocławiu (niem. Breslau)⁷³. Wzorem protestanckiej młodzieży z miast górnośląskich kontynuował edukację w ewangelickiej szkole średniej z dala od rodzinnego domu⁷⁴.

Pomimo problemów, które utrudniały, a wręcz uniemożliwiały, Heneliusowi pogłębianie wiedzy w latach 1598-1599, związanych ze złym stanem zdrowia i panującą we Wrocławiu epidemią, życzeniem jego ojca, Stefana, było, aby podjął studia⁷⁵. Czyniąc zadość poleceniu ojca, w semestrze zimowym 1599 r. zapisał się na Uniwersytet w Lipsku⁷⁶. Niedługo Nicolaus bawił jednak w mieście. Za radą poznanego studenta, Siegmunda Niebelschütza⁷⁷, wyjechał do Jeny z zamiarem podjęcia studiów medycznych⁷⁸. Spotkawszy jednak na miejscu prudniczanina Matthiаса Bilitzera von Bilitz, porzucił wcześniej powzięty zamiar i jego wzorem rozpoczął studia prawnicze⁷⁹.

Śmierć ojca, Stefana, przerwała studia Nicolausa Heneliusa, który w pierwszej połowie 1603 r. powrócił do Prudnika⁸⁰. Czas spędzony w rodzinnym mieście upłynął mu na rozmyślaniu oraz planowaniu przyszłości. Jej elementem miało być ponowne podję-

⁷³ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 204-205; *eadem*, *Opisy Śląska ...*, s. 4; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 152; W. Gładkiewicz, *Dziejopisarstwo śląskie okresu odrodzenia*, [w:] K. Gajda (red.), *Dawna historiografia Śląska. Materiały sesji naukowej odbytej w Brzegu w dniach 26-27 listopada 1977 r.*, Opole 1980, s. 124; J. Janczak, *Mikołaj Henelius jako geograf Śląska*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1958, R.13, s. 208; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15. Wrocławskie gimnazjum św. Elżbiety istniało do 1562 r. – J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 207. J. Chrząszcz podaje informację, że Nicolaus Henel studiował we Wrocławiu, najpewniej chodzi jednak o pobieranie nauki na poziomie gimnazjalnym – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104.

⁷⁴ J. Kwak, *Miasta księstwa ...*, s. 207. J. Kwak podaje, że protestancka młodzież górnośląska „udała się też do ewangelickich szkół średnich znajdujących się na innych terenach Śląska” – *ibidem*, s. 207.

⁷⁵ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205.

⁷⁶ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47.

⁷⁷ J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 152. J. Chrząszcz podaje ciekawą informację, że Nicolaus Henel „odbył rozległe podróże po Europie, jako osoba towarzysząca szlachcicowi Zygmunutowi Niebelschützowi” – *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104. Podobnie twierdzi A.B. Weltzel – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 152.

⁷⁸ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205.

⁷⁹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205; J. Janczak, *Mikołaj Hevelius ...*, s. 208; J. Chrząszcz, *Geschichte der Stadt ...*, s. 124; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 104; A.B. Weltzel, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 152; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15. M. Koćwin podaje również, że Nicolaus Henel „studiował medycynę, prawo i filozofię na uniwersytecie w Jenie – *eadem*, *Opisy Śląska według Heneliusa i jego poprzedników*, Prudnik 2009, s. 4. Tymczasem W. Gładkiewicz twierdzi, że Nicolaus Henel studiował nie tylko w Jenie, ale również Bazylei – *idem*, *Dziejopisarstwo śląskie ...*, s. 124.

⁸⁰ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205; *eadem*, *Opisy Śląska ...*, s. 4; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15.

cie studiów na uniwersytecie we Frankfurcie nad Odrą⁸¹. Swojego zamierzenia nie zrealizował, natomiast za wstawiennictwem dr. Daniela Rindfleischa, wrocławskiego nauczyciela, oraz Martina Weinricha, pedagoga w gimnazjum elżbietańskim, uzyskał w 1604 r. posadę nauczyciela i gubernera w domu Nicolausa Redhigera⁸². Wykształcony i bogaty Redhiger zgromadził w swoim domu okazałych rozmiarów bibliotekę, z której zasobu mógł bez ograniczeń korzystać Henelius, który „uczył się wtedy więcej niż na studiach”⁸³.

Cztery lata później wraz z synami Nicolausa Redhigera, Ernstem Friedrichem oraz Wilhelmem, wyruszył w trwający bez mała trzy lata *grand tour* po Europie⁸⁴. W czasie swojego, nie zawsze przyjemnego i bezpiecznego, wyjazdu edukacyjnego po krajach Europy Zachodniej odwiedzili Drezno, Lipsk, Frankfurt nad Menem, Darmstadt, Heidelberg, Strasburg⁸⁵, Bazyleę, Paryż⁸⁶, Orlean, Lyon, Turyn, Mediolan, Padwę⁸⁷, Wenecję, Bolonię, Ankonę, Spoleto, Rzym, Neapol, Florencję, Sienę, Livorno, LERICI, Genuę, Parmę, Piacenzę, Mantwę oraz Wiedeń⁸⁸.

W czasie podróży po Włoszech Nicolaus Henel dwukrotnie zapisał się na tamtejsze uczelnie: dnia 6 listopada 1610 r. w Padwie, a dnia 9 czerwca 1611 r. w Sienie⁸⁹. Jednak to francuski Orlean w sposób szczególnie zasługuje na wspomnienie, ponieważ na tamtejszym wydziale prawa dnia 4 września 1610 r. obronił doktorat⁹⁰. Po-

⁸¹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205. Jak podaje J. Kwak, na uniwersytecie frankfurckim pod koniec XVI w. studiowali dwaj synowie prudnickiego burmistrza Bilitzera oraz Nicolaus Henel – *idem*, *Miasta księstwa opolsko-raciborskiego w XVI–XVIII wieku*, Opole 1977, s. 212. Informacja ta obarczona jest przypuszczalnie błędem. W tym czasie, w świetle ustaleń M. Koćwin, Nicolaus Henel studiował prawo w Jenie, a edukacji na uniwersytecie we Frankfurcie nad Odrą w ogóle nie podjął – *eadem*, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205.

⁸² M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205; *eadem*, *Opisy Śląska ...*, s. 4-5; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15. Więcej informacji o rodzinie Redhigerów zob. *idem* (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 15-17.

⁸³ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 205.

⁸⁴ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 206-207; J. Janczak, *Mikołaj Hevelius...*, s. 208; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 18.

⁸⁵ Strasburg był ulubionym miejscem „studiów prawniczych młodych Francuzów” – M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 206.

⁸⁶ Ich przewodnikiem po Paryżu był syn uznanego francuskiego prawnika Denisa Godeffroia, Theodor – M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 206.

⁸⁷ Padwa znana była z wysokiego poziomu studiów prawniczych – M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 207.

⁸⁸ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 206-207; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 18.

⁸⁹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 207. Por. D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 18.

⁹⁰ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 206; D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 18. Mirosława Koćwin podaje również informację, że Nicolaus Henel podjął przerwane studia w Bazylei, gdzie w 1610 r. uzyskał tytuł doktora prawa – *eadem*, *Opisy Śląska ...*, s. 5. Tak samo twierdzi A.B. Weltzel – *idem*, *Geschichte der Stadt ...*, s. 302; *idem*, *Historia miasta Prudnika ...*, s. 153.

mysł uzyskania tytułu *utriusque iuris doctor*⁹¹, doktora prawa kanonicznego i rzymskiego, zrodził się jeszcze przed rozpoczęciem podróży, przypuszczalnie za sprawą Matthiasa Bilitzera, syndyka w Karniowie, lub Daniela Venedigera⁹².

Przypuszczalnie planowana przez Redhigera podróż wpłynęła na odrzucenie przez Heneliusa złożonej mu w 1608 r. propozycji objęcia stanowiska rektora we wrocławskim gimnazjum⁹³.

Dzieła Nicolausa Henela były sygnowane, po imieniu i nazwisku, skrótem *U. I. D.*⁹⁴, odwołującym się do uzyskanego tytułu doktora obojga prawa, a niekiedy także zwrotem *Neostad. Siles.*, wskazującym na miejsce jego urodzenia⁹⁵.

Nie ulega kwestii, że europejski *grand tour* odegrał niebagatelną rolę w życiu Heneliusa, uzyskał on bowiem wówczas tytuł doktora praw, a nade wszystko dzięki znajomości z baronem Paulem Khevenhillerem poznał w aspekcie prawnym arkaną pracy syndyka⁹⁶.

Idee humanizmu w myśli Nicolausa Heneliusa

Gruntownie wykształcony i obyty w świecie Nicolaus Henelius, stanął na początku 1612 r. u progu kariery⁹⁷. Poza swoimi badaniami odnoszącymi się do geografii i regionalizacji zajmował się także prawem. Był autorem licznych dzieł prawniczych, w których łączył swoje zainteresowania historyczne z bieżącą praktyką radcy⁹⁸. W 1613 r. „osiadł przy Rynku Solnym we Wrocławiu i rozpoczął praktykę adwokacką”⁹⁹, wcześniej jednak kandydował na stanowisko radcy przy sądzie apelacyjnym w Pradze¹⁰⁰. Otrzymał również propozycję wykładania prawa w gimnazjum w Bytomiu nad Odrą, która go jednak nie satysfakcjonowała¹⁰¹.

⁹¹ W tłumaczeniu na język polski: doktor obojga praw.

⁹² M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 206.

⁹³ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz z Prudnika*, s. 205. W innym artykule M. Koćwin podaje, że Nicolaus Henel nie przyjął „stanowiska rektora nowo zakładanego gimnazjum w jego rodzinnym Prudniku” – *eadem*, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 47. Wydaje się, że twierdzenie to jest błędne w świetle uwag poczynionych na temat poziomu kształcenia w prudnickiej szkole.

⁹⁴ Zob. N. Heneli, *Silesiographia*, Francofurti 1613; *idem*, *Breslographia*, Francofurti 1613.

⁹⁵ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 206.

⁹⁶ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48-49; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 207-208.

⁹⁷ W styczniu 1612 r. Nicolaus Henel wraz z synami Nicolausa Rhedigera powrócił do ich domu w Strzeszowie – M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 48; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 207.

⁹⁸ D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 24.

⁹⁹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 49. Zob. *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 208; *eadem*, *Opisy Śląska ...*, s. 5.

¹⁰⁰ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 49; *eadem*, *Nicolaus Henelius – dziejopisarz ...*, s. 208.

¹⁰¹ M. Koćwin, *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski ...*, s. 49.

Do najważniejszych prac autora z całą mocą należy zaliczyć *De Veteribus Jure-consultis e quorum legibus Justitiae Romanae Templum exaedificatum est*¹⁰², *Otium Wratislaviense, hoc est variorum observationum ac commentationum Liber* oraz *Tractatus de jure dotalitii*¹⁰³. Wpływ na te najważniejsze prace prawnicze autora, których część została wydana po jego śmierci, miał z całą pewnością charakter ich autora, który przez biografę Henela Jachmanna został opisany w następujący sposób: „prawdziwy wielki prawnik nie bez perspektywy filozoficznej, znakomity znawca starogreckiej i starołacińskiej literatury i krytyczny badacz historii – tym wszystkim on był”¹⁰⁴.

Należy zwrócić uwagę, że wpływ na działalność i filozofię odegrała kształtująca się w tym okresie myśl humanizmu¹⁰⁵. Wrocław na przełomie wieków XVI i XVII stał się centrum umysłowym i naukowym Śląska. Nie bez znaczenia pozostawała tu także myśl Konrada Celtisa¹⁰⁶, którego filozofia niewątpliwie przygotowała podatny grunt recepcji humanizmu na te ziemie. Celtis w swoich koncepcjach odwoływał się do neoplatonizmu¹⁰⁷, którego najwybitniejszym przedstawicielem był Plotyn. Myśl ta stała się punktem wyjścia dla prób podjętych przez niemieckich, a potem śląskich humanistów, uświadomienia mieszkańców Śląska, jak ważna powinna stać się dla nich historia i kultura własnego regionu. Humanści głosili, że jedną z centralnych kwestii był zwrot ku myśli opartej na rzeczywistości, co pozwalało na lepsze zrozumienie daleko idących procesów geograficznych, historycznych, politycznych i prawnych¹⁰⁸. Należy zaznaczyć, że nie oznaczało to odejścia od chrześcijaństwa, cywilizacja europejska bowiem wyrosła nie tylko z antyku, ale także z chrześcijaństwa, które „sobie przyswoiło i przekazało potomności dużo pierwiastków cywilizacji grecko-rzymskiej”¹⁰⁹.

Wszystkie powyższe elementy oraz wzrost zainteresowania rzeczywistością doprowadziły do zintensyfikowania prac kronikarskich i geograficznych. Początki polskiej kartografii sięgają XV w., choć posługiwano się nimi w wąskim zakresie. U schyłku tego wieku powstała pierwsza dokładana mapa Polski – za „ojca kartografii polskiej” uważany jest Bernard Wapowski¹¹⁰, którego dzieło miało fundamentalne znaczenie nie tylko dla nauki polskiej, ale także dla całej kartografii europejskiej¹¹¹. Wapowski był wszechstronnie wykształconym uczonym, poetą, historykiem, geografem oraz znawcą nauk

¹⁰² D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 24.

¹⁰³ Pierwsze dzieło zostało wydane po śmierci autora – *ibidem*, s. 25.

¹⁰⁴ *Ibidem*, s. 22.

¹⁰⁵ T. Sinko, *Od filantropii do humanitaryzmu i humanizmu*, Warszawa 1960, s. 60 i n.

¹⁰⁶ Konrad Celtis (1459-1508) – był niemieckim poetą i wykładowcą. Do jego najważniejszych dzieł należą m.in. *Proseuticum ad Fridericum III pro laurea Apollinari*, Norymberga 1487, oraz *Epitoma in utraque Ciceronis rhetoricam cum arte memorativa nova et modo epistolandi utilissimo*, Ingolstadt 1492.

¹⁰⁷ Przedstawiciele tego nurtu filozoficznego postrzegali świat jako pewną hierarchię bytów, które powstawały z absolutu.

¹⁰⁸ D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 31.

¹⁰⁹ T. Sinko, *Od filantropii do ...*, s. 67.

¹¹⁰ Bernard Wapowski (1450-1535) – historyk, astronom, jeden z najwybitniejszych polskich kartografów w XV w.; zob. szerzej B. Olszewicz (red.), *Dziewięć wieków geografii polskiej. Wybitni geografowie polscy*, Warszawa 1967, s. 53-63.

¹¹¹ *Ibidem*, s. 54.

przyrodniczych, a w szczególności astrologii¹¹². W swoich pracach historycznych nie był jednak oryginalny, opierając swoje badania i prace głównie na *Rocznikach* Jana Długosza. Wapowski był jednak przede wszystkim kartografem, a jego *Wielka Mapa Polski*, przedstawiająca ponad 1000 miejscowości wraz z dokładnie określonymi współrzędnymi geograficznymi, pozwoliła Polsce wyprzedzić pod tym względem takie państwa jak Anglia, Dania czy Szwecja¹¹³. Znaczenie prac Bernarda Wapowskiego dla polskiej nauki było ogromne, wszyscy bowiem późniejsi autorzy, tworząc swoje dzieła, podążali drogą wyznaczoną przez Wapowskiego – wystarczy tutaj wspomnieć o takich autorach jak: Jan Honter, Jakub Gestaldi, Kacper Vopel, Henryk Zell, Waclaw Horodecki¹¹⁴.

W tym duchu również Nicolaus Henelius pragnął stworzyć krajoznawczy opis Śląska. Będąc pod wpływem humanistycznych dążeń, które rozwijały się na Śląsku w XVI i XVII w., pragnął stworzyć dzieło, które łączyłoby w sobie cechy geografii, polityki oraz historii. Czy takim dziełem była *Silesiographia*? Z całą pewnością na kształt dzieła wpływ miało wiele czynników, w tym także te polityczne. W 1517 r., po ogłoszeniu przez Marcina Lutra siedemnastu tez oraz po ich przyjęciu przez wrocławski magistrat, nastąpiło odejście od scholastycznego myślenia średniowiecza¹¹⁵. Po stronie humanistów, jak pisał Juliusz Domański, należało wykazać filozofię jako mądrość życia czy wręcz jako życie cnotliwe wyrastające z refleksji Cycerona i Erazma¹¹⁶. Autor przeciwstawił te koncepcje *stricte* scholastycznemu pojmowaniu filozofii jedynie jako systemu wiedzy logiczno-przyrodniczej, będącemu narzędziem poznawczym, które samo w sobie nie było w stanie odpowiedzieć na podstawowe pytania dotyczące egzystencji ludzkiej, gdyż były one zarezerwowane dla teologii¹¹⁷. Niewątpliwie dzieła Heneliusa były jednak w dużym stopniu nowatorskie. Autor połączył wysokie umiejętności pisarskie, historyczne z prawniczymi, tworząc nie tylko wiarygodną mapę Śląska z opisem poszczególnych miast, ale również nie starał się rozślawiać poszczególnych miast i obszarów, zmuszając tym samym czytelnika do ich ewentualnego odwiedzenia. W rozdziale piątym autor przedstawił historię państwa, rozpoczynając od koncepcji Platona, a kończąc na koncepcji państwa Plutarcha. Kolejną interesującą częścią dzieła były rozdział siódmy i ósmy. Pierwszy z nich omawiał zagadnienie organizacji władzy oraz wpływu polskiego i luksemburskiego systemu sprawowania władzy oraz systemu czeskiego¹¹⁸. Rozdział ósmy i dziewiąty przedstawiały natomiast strukturę prawną Śląska, wprowadzając tym samym czytelnika w strukturę organizacyjną tych ziem¹¹⁹. Z całą pewnością nie można tutaj nie powiedzieć

¹¹² *Ibidem*, s. 54.

¹¹³ *Ibidem*, s. 61.

¹¹⁴ *Ibidem*, s. 62.

¹¹⁵ D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 36.

¹¹⁶ M. Hanusiewicz-Lavallee, *Humanizm epok dawnych, czyli o ryzyku wątpienia. Pytanie o formację humanistyczną w Polsce XVI – XVII wieku*, [w:] A. Nowicka-Jeżowa, M. Cieński (red.), *Humanizm polski długie trwania - tradycje - współczesność (wstęp do badań)*, Warszawa 2008-2009, s. 46.

¹¹⁷ *Ibidem*; zob. szerzej J. Czerkawski, *Humanizm i scholastyka. Studia z dziejów kultury filozoficznej w Polsce w XVI i XVII wieku*, Lublin 1992; J. Domański, *Erazm i filozofia. Studium o koncepcji i filozofii Erazma z Rotterdamu*, Wrocław 1973.

¹¹⁸ D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld ...*, s. 49.

¹¹⁹ *Ibidem*, s. 49.

o odwołaniu się do dzieła wcześniejszego, które musiało być znane Heneliusowi. Chodzi o powstałą na początku lat sześćdziesiątych XVI mapę Śląska, opracowaną przez rektora szkoły św. Marii Magdaleny we Wrocławiu, Martina Helwiga¹²⁰. Niewątpliwym podobieństwem obu dzieł było przyjęcie zasady, którą w komentarzu do swojej mapy zawarł Helwig: „dzieło ma służyć, obok ułatwienia podróżowania i korzystania z innych map, lepszemu zrozumieniu historii Śląska oraz regionów i krajów ościennych”¹²¹. Należy podkreślić, że wielu geografów łączyło mapę Śląska Helwiga z mapami innych sąsiednich obszarów, tworząc tym samym dzieła całościowe¹²², jednym z tych autorów tworzącym mapy Polskie w ten sposób był Gerhard Markator¹²³.

Wracając do dzieła Nicolausa Heneliusa, należy zwrócić uwagę, że w drugim, znacznie, bo aż piętnastokrotnie rozszerzonym wydaniu z 1704 r., opracowanym przez ks. Michała Józefa Fibigera, znamienne było podkreślenie, że mieszkańcy okolic pomiędzy Oławą a Kątami nie dają się pozbawić używania języka polskiego, „*ab usu polonicae linguae avocari se non patiuntur*”¹²⁴. We wzmiance o nabożeństwach polskich autor zauważał, że nie tylko na Górnym Śląsku, ale także w okolicach stolicy kraju – Wrocławiu – odbywały się one „*in ipsa etiam metropoleos nostrae vicinia*”¹²⁵. Należy podkreślić, że polskość Śląska w XVI i XVII wieku wyraźne się ujawniła, wyrażało się to bardzo często w częściowym zachowaniu nazewnictwa polskiego – zdecydował o tym wpływ zachodnioeuropejski, nie bez wpływu była również zależność obcych geografów od Bernarda Wapowskiego oraz wzorujących się na nim autorach polskich¹²⁶.

Kolejna praca Nicolausa Heneliusa *Breslographia* z całą pewnością zasługuje na szczególną uwagę ze względu na jej wielowymiarowość. Autor nie skupił się w nim jedynie na opisie topografii miasta, jego budynków oraz urzędów. Omawiał także strukturę społeczną Wrocławia, odwoływał się do prawa administracyjnego, wyjaśniając czytelnikom mechanizmy i struktury umożliwiające sprawowanie władzy takie jak: formy życia komunalnego, jurysdykcja, struktura rady miasta, ustawy – wszystkie instytucja, których wspólna egzystencja była potrzebna do sprawnego funkcjonowania miasta¹²⁷. W dziele tym zamieszczono również miedziorytowy widok Wrocławia autorstwa Geoga Hayera. W legendzie znalazły się nazwy dwudziestu trzech najważniejszych budowli oraz bram miejskich¹²⁸. Według M. Koćwin, dzieło to również wpi-

¹²⁰ Marcin Helwig (1516-1574) – niemiecki pedagog i kartograf działający we Wrocławiu; zob. szerzej B. Czechowicz, *Historia kartografii Śląska XII–XIX wieku*, Wrocław 2004, s. 25.

¹²¹ *Ibidem*, s. 26.

¹²² Zob. szerzej B. Czechowicz, *Visus Silesiae. Treści i funkcje ideowe kartografii Śląska XVI–XVIII wieku*, Wrocław 2008.

¹²³ Gerard Merkator (1512-1594) – matematyk i geograf, prekursor współczesnej kartografii.

¹²⁴ B. Olszewicz, *Polskość Śląska w świetle dawnych źródeł geograficznych, krajoznawczych i kartograficznych*, Wrocław–Warszawa 1948, s. 351.

¹²⁵ *Ibidem*, s. 351.

¹²⁶ *Ibidem*, s. 345.

¹²⁷ D. Haberland (red.), *Nicolaus Henel von Hennenfeld...*, s. 60.

¹²⁸ M. Koćwin, *Nicolaus Hevelius ...*, s. 6. Zob. szerzej P. Oszczanowski, J. Gromadzki, *Theatrum vitae et mortis. Grafika, rysunek i malarstwa książkowe na Śląsku w latach ok. 1550 – ok. 1650*, Wrocław 1995, s. 113-114.

suje się swoją myślą w koncepcję przeniesienia ośrodka władzy z czeskiej Pragi do Śląskiego Wrocławia¹²⁹.

Zakończenie

Z całą pewnością twórczość Nicolausa Heveliusa przyniosła mu dużą sławę, jego dzieła napisane po łacinie dawały kompletny opis Śląska, który w dotychczasowych tego typu pracach nie był spotykany. Niewątpliwie prace Nicolausa Heneliusa stanowiły nowożytnie kompendium wiedzy o Śląsku oraz jego stolicy Wrocławiu, które zrodziło się pod wpływem myśli humanistycznej. Podzielając myśl M. Koćwin, należy wskazać, że *Silesiographia* była dziełem skierowanym do książąt śląskich i stanów, natomiast *Breslographia* – Rady Miasta Wrocławia, będąc pracą historyczno-prawniczą, ukazującą stolicę Śląska jako bogate i wspaniałe miasto, określane jako „słońce Śląska i perła i korona prowincji”¹³⁰. Dzieła Nicolausa Heneliusa bez wątpienia wyrażają także osiągnięcia myśli humanizmu na ziemiach Śląska w okresie, w którym przyszło żyć ich autorowi.

Literatura

- Chrząszcz J., *Geschichte der Stadt Neustadt in Oberschlesien*, Neustadt 1912
- Chrząszcz J., *Historia miasta Prudnika na Górnym Śląsku*, tłum. M. Hepa (maszynopis niepublikowany), Prudnik 1996
- Czechowicz B., *Historia kartografii Śląska XIII–XIX wieku*, Wrocław 2004
- Czechowicz B., *Visus Silesiae. Treści i funkcje ideowe kartografii Śląska XVI–XVIII wieku*, Wrocław 2008
- Czerkawski J., *Humanizm i scholastyka. Studia z dziejów kultury filozoficznej w Polsce w XVI i XVII wieku*, Lublin 1992
- Domański J., *Erazm i filozofia. Studium o koncepcji i filozofii Erazma z Rotterdamu*, Wrocław 1973
- Gładkiewicz W., *Dziejopisarstwo śląskie okresu odrodzenia*, [w:] K. Gajda (red.), *Dawna historiografia Śląska. Materiały sesji naukowej odbytej w Brzegu w dniach 26-27 listopada 1977 r.*, Opole 1980
- Haberland D., *Nicolaus Henel von Hennenfeld. Silesiographia, Breslo-Graphia. Frankfurt am Main 1613*, tłum. A. Cencora, D. Codogni-Łańcucka, Wrocław 2011
- Hanusiewicz-Lavallee M., *Humanizm epok dawnych, czyli o ryzyku wątplenia. Pytanie o formację humanistyczną w Polsce XVI–XVII wieku*, [w:] A. Nowicka-Jeżowa, M. Cieński (red.), *Humanizm polski długie trwania - tradycje - współczesność (wstęp do badań)*, Warszawa 2008-2009
- Henelio N., *Breslographia*, Francofurti 1613

¹²⁹ M. Koćwin, *Nicolaus Hevelius ...*, s. 6; zob. szerzej B. Czechowicz, *Visus Silesiae ...*, s. 63.

¹³⁰ *Ibidem*, s. 63.

- Heneli N., *Silesiographia*, Francofurti 1613
- Janczak J., *Mikołaj Henelius jako geograf Śląska*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1958, R.13
- Koćwin M., *Opisy Śląska według Heneliusa i jego poprzedników*, Prudnik 2009
- Koćwin M., *Nicolaus Henelius – dziejopisarz z Prudnika*, [w:] G. Weigt, A. Dereń (red.), *Ziemia Prudnicka. Rocznik 2009/2010*, Prudnik 2010
- Koćwin M., *Nicolaus Henelius (1582-1656) – śląski geograf i dziejopisarz*, [w:] L. Novotný, M. Korhoň (oprac.), *Slezsko v proměnách času. Sborník z odborné konference v rámci projektuk Veduty slezských měst a stare mapy Slezska*, Olomouc 2011
- Kwak J., *Jak budowano miasta górnośląskie i jak się w nich żyło, uczyło i bawiło*, Opole 1991
- Kwak J., *Kultura materialna i umysłowa mieszczan górnośląskich w dobie reformacji i kontrreformacji*, Bytom 1994
- Kwak J., *Miasta księstwa opolsko-raciborskiego w XVI–XVIII wieku*, Opole 1977
- Olszewicz B., *Polskość Śląska w świetle dawnych źródeł geograficznych, krajoznawczych i kartograficznych*, Wrocław–Warszawa 1948
- Olszewicz B. (red.), *Dziewięć wieków geografii polskiej. Wybitni geografowie polscy*, Warszawa 1967
- Sinko T., *Od filantropii do humanitaryzmu i humanizmu*, Warszawa 1960
- Weltzel A.B., *Geschichte der Stadt Neustadt in Oberschlesien*, Neustadt 1870
- Weltzel A.B., *Historia miasta Prudnika na Górnym Śląsku*, tłum. K. Nabzdyk, Prudnik 2005

